

A szerfakihozatal emelése

J É R O M E R E N É főmérnök, OEF.

Erdőgazdálkodásunk fejlesztésének egyik fontos része a megtermelt faanyag gazdaságos kitermelése. Legfontosabb tényező ebben az erdőművelési szempontok szerint kitermelésre adott faanyagból minél magasabb értékű választéknak a kialakítása, minél több iparilag felhasználható faanyagnak a kitermelése.

Erdőgazdaságaink a felszabadulás után ezen a területen érték el az első, nagyobb eredményeket.

1. táblázat

Iparifakihozatal az összes nettó kitermeléshez viszonyítva

Év	Összes fatömeg m ³	Iparifa %	Év	Összes fatömeg m ³	Iparifa %
1923.	1 667 500	11	1946.	5 577 181	16
1924.	1 910 900	11	1947.	3 701 763	25
1925.	2 387 400	11	1948.	3 374 811	24
1926.	2 416 700	11	1949.	1 710 277	32
1927.	1 840 000	12	1950.	2 758 176	32
1928.	2 828 400	11	1951.	2 947 577	32
1929.	2 903 700	12	1952.	2 947 894	26
1930.	2 957 500	13	1953.	3 393 836	33
1931.	3 622 000	14	1954.	3 028 949	34
1932.	4 087 700	14	1955.	2 785 708	35
1933.	4 255 100	14	1955/56.	2 727 923	39
1934.	3 897 200	14			
1935.	3 925 900	14			
1936.	3 257 200	18			
1937.	3 449 000	18			
1938.	3 782 100	14			

Ezeknek az eredményeknek hasonló külföldi adatokkal való összevetése erdőgazdasági szempontból különösen hasznos következtetésekre nem vezet. Mások az éghajlati viszonyok, más a fafajösszetétel és más a fafeldolgozó iparuk fejlettsége. Külön nehézséget jelent, hogy gyakran más a viszonyítási alap — általában csak a vastag anyagra vonatkoztatják a szerfakihozatalt, egészen külterjes viszonyok között pedig csupán a kitermelés során számbavett faanyagra nézve adják meg.

A további fejlődést illetően sokkal érdekesebb következtetésekhöz juthatunk, ha az elért fejlődést önmagában vizsgáljuk. *Hogyan emelkedett a szerfakihozatal 16%-ról 39%-ra* rövid néhány év alatt? Ezt első sorban az ipar igényeinek leszállítása és a fakitermelés országos színvonalának emelése tette lehetővé. A két tényező számszerű kiértékeléséhez az ipari igények leszállításának mértéke nyújthat eléggé pontos és megbízható támpontot.

A felszabadulás előtt a választékolás a 45 500/1943. sz. K. M. rendeletben található rönkminősítési és méretezési előírások szerint folyt. Ezt alkalmazták erdőgazdaságaink még az 1945/46. évi, kétszeresre emelt mennyiségű kitermelések során is. A rendelet még az 1947/48. évben is érvényben volt, de az átvételek már ebben az időben is ennél sokkal lazábban történtek. Az ipart hajtotta az újjáépítéshez szükséges faanyag iránti fokozott kereslet és igyekezett minden, még felhasználható rönköt átvenni. Ez az irányzat azonban nem volt általános. Teljes kifejlődése csak akkor vált lehetségessé, amikor a hazai adottságokat az ipar lehetőségeivel ésszerűen összeegyeztető *új rönkminősítés és méretezés országos szabványokban* nyert általános érvényesítést.

Ha az említett rendeletben szereplő régi szokvány minőségeket és méreteket összehasonlítjuk az 1956/57. évben érvényben volt előírásokkal, pontosan megbecsülhető köbméterekben is az a mennyiség, amely az igények leszállítása folytán vált szerfává. A tölgy és a bükk rönk hosszának a minimális 3,00, illetve 2,50 m-ről 2,00 m-re való mérséklése, a 25 cm-es minimális átmérőnek 20, sőt 18 cm-re való csökkentése, valamint a göcsösség, a kéregbenövés, korhadtság és főleg a kettős bél tekintetében tett engedmények a II. és III. osztályú minőségben olyan szállításokat tettek lehetővé, amire a régi előírások szerint mód nem lett volna. Ennek a faanyagának a mennyisége a jelenleg III. osztályú minőségben szállított rönkanyagának a mértékére becsülhető. Ahhoz, hogy az igényeknek ily mértékű csökkentése mit jelent a teljes szerfakihozatal szempontjából, ismernünk kell a legutóbbi évek kitermeléseinek választékmeegoszlását és azon belül a rönkminőségek eloszlását.

2. táblázat

A legutóbbi kitermelések választékmeegoszlása

Választék	1955/56	1956/57
	m ³	
Rönk	516 430	355 091
Egyéb szerfa	507 499	394 453
Tűzifa	1 703 994	1 379 117
Összesen	2 727 923	2 128 661

A rönkszállítások minőségi meegoszlását országos összesítésben sajnos rendszeresen nem tartjuk nyilván, pedig ez különösen a fafeldolgozó ipar tervezése szempontjából igen jelentős lenne. A faárak rendezésével kapcsolatban összegyűjtött adatok alapján, azonban rendelkezésünkre állnak az 1955/56. évi rönkértékesítés minőségi adatai.

3. táblázat

Az 1955/56. évi rönkértékesítés minőségi meegoszlása

Fafaj	L. I.	L. II.	F. I.	F. II.	F. III.	Összes m ³
	s z á z a l é k					
Tölgy	1,2	1,1	14,4	39,3	44,0	119 114
Bükk	9,0	14,7	9,0	33,4	33,8	121 449
Akác	—	—	9,1	40,8	50,1	21 424
Cser	—	—	6,7	29,8	63,5	76 693
Gyertyán	—	0,3	11,3	41,3	47,1	18 258
Magas kőrös	2,4	1,3	19,0	43,1	34,2	9 680
E. kemény	0,9	0,3	11,3	30,6	56,9	9 947
Éger	3,7	6,1	12,8	41,0	36,4	11 945
Hárs	3,3	2,2	16,5	35,6	42,4	5 695
Nyír	—	—	6,8	42,2	51,0	1 313
N. nyár	13,2	16,1	20,9	30,3	19,5	10 764
E. lágú	1,8	4,3	11,3	35,9	46,7	48 390
Fenyő	—	—	15,9	44,0	40,1	53 209
Összesen ...	3,6	4,6	11,7	36,3	43,8	507 881

A táblázatok adatai szerint az utóbbi években termelt összes szerfának mintegy fele volt rönk és ennek kerekén 44%-a III. o. minőségű. Azonban az igények leszállítása nemcsak a rönkminőségek és méretek terén történt, megnyilatkozott még új választékok — mint például a karámfa, bányadorong stb. — rendszeresítésében, valamint a hagyományos szerfaféleségekre vonatkozó több engedményben. Ez mennyiségben legalább ugyanannyi, mint a rönktöbblet, s így a 39%-ból 18-at az a fa-

anyag tesz ki, amely a régi szokványok szerint nem minősült volna szerfának. Ezek után a 39-ből már csak 5% írható a fakitermelési munka országos-átlagosan magasabb szakszerűségének javára.

Ez az arány közel sem jelentheti a fakitermelési munka színvonalának emelése terén tett erőfeszítéseink lebecsülését, inkább felhívja a figyelmet *a fafeldolgozó ipar fejlesztésének lényeges szerepére a szerfakihozatal emelésében.* Nem állítottunk fel új üzemeket, nem vezettünk be új feldolgozási módokat, nincsenek új, a faanyagot nagyobb mértékben feldolgozó gépeink. A jobb faanyagfelhasználást csupán ésszerűsítéssel és a hulladék csökkentésével értük el. Érdeme ez az új szabványoknak és azoknak, akik létrehozásukban közreműködtek. *További fejlődést azonban már csak új üzemektől, új ipari választékok bevezetésétől várhatunk.* Ezt jelenti bizonyos mértékben a gépi fagyártmányfeldolgozással kapcsolatos apró fagyártmányok bevezetése az erdőgazdaságokban, de ennek a jelentőségét nem szabad túlozni. Az ezúton feldolgozandó anyag eddig is szerfának minősült, habár kézi munkával dolgozták fel fagyártmánná. Csak kisebb mértékben kerül feldolgozásra parkettléc, ládaprizma és egyéb rövidebb választék céljaira tűzifából kiválogatott anyag. Figyelembe kell itt továbbá venni, hogy a tűzifa fokozott kiválogatása következtében erősen csökken az eddig is iparifának minősült szerhasáb és szerdorong mennyisége. A szerfakihozatal lényeges emelését a régen várt farostlemezgártás megindulása, papirosgyártásunknak hazai faanyagra — bükkre, fűzre stb. — való nagyobb mértékű ráállása és egyéb ipari hasznosítás jelenthetné.

Elismerés illeti erdőgazdaságainkat azokért az erőfeszítésekért, amelyeket a fakitermelés szakmai színvonala emelésének érdekében tettek. Az új döntési módok bevezetése, korszerű kéziszerszámok kialakítása, a fakitermelési munka gépesítésének megindítása, a szakszerű hossztolás elterjesztése nélkül nem érhattünk volna el ilyen eredményt. Figyelembe kell venni azt is, hogy a fakitermelési munka szakszerűbb elvégzése nem csupán a most kitermelt faanyag minőségében és mennyiségében mutatkozik, hanem talán még fontosabb az az eredmény, amit a kíméletesebb döntés és főleg közelítés következtében a vágásterületen már ott álló újulat jövődi faanyagán ér el. A számszerűleg kis eredmény arra int bennünket, hogy *ne túlozzuk el a szakszerűség további fokozásával elérni kívánt szerfakihozatal mértékét.* A legnagyobb munka ezen a téren már megtörtént, a közeli évek semmiesetre sem hozhatnak az eddigiehez hasonló eredményt a szerfakihozatal mennyiségét illetően. Világosan látszik ez a TŰKER-telepekre beérkező, vagy a különféle erdőgazdasági rakodókon tároló hazai tűzifa minőségén. Közel sem jelenti azonban ez azt, hogy fakitermelési vonalon nincs már tennivaló. Ha mennyiségileg nem is, de *feltétlenül rohamos emelkedést kell elérnünk a kitermelt szerfa minőségét illetően.* Helytelen hossztolás, rossz elrovás, lefáragatlan göcsök stb. miatt igen sok anyag minősül a szerfán belül alacsonyabb értékűnek. A megtermelt faanyag gazdaságosabb felhasználása szempontjából pedig nem lehet mindegy, hogy egy bizonyos rönk hámozásra kerül-e, vagy fűrészrönkként értékesítjük, fűrészipari feldolgozásra kerül-e vagy saját szalagfűrészben az erdőgazdaság dolgozza fel, mondjuk szőlőkaróvá.

A szerfakihozatal fokozása érdekében erdőgazdaságainknak a legnagyobb feladataik nem a kitermelés színvonalának emelésében, hanem

a kitermelésre kerülő faanyag megtermelésében, tehát erdőművelési téren vannak. A jelenlegi helyzetre nézve jó tájékoztatást nyújt az 1956/57. évi véghasználatokban megtervezett szerfakihozatalról Szabó Ferenc főmérnök (OEF) által összeállított kimutatás.

4. táblázat

Az iparifakihozatal mértéke az 1956/57. évi vágástervekben

Fafaj	Iparifa %	Fafaj	Iparifa %
Tölgy	47	Éger	42
Bükk	45	Hárs	36
Akác	41	Nyír	29
Cser	35	N. nyár	51
Gyertyán	28	E. lágý	37
Magas kóris	44	Fenyő	74
E. kemény	29	Összesen	42

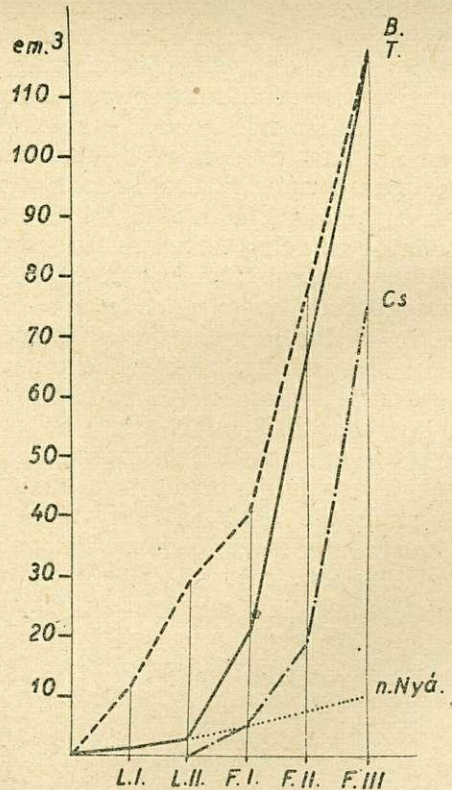
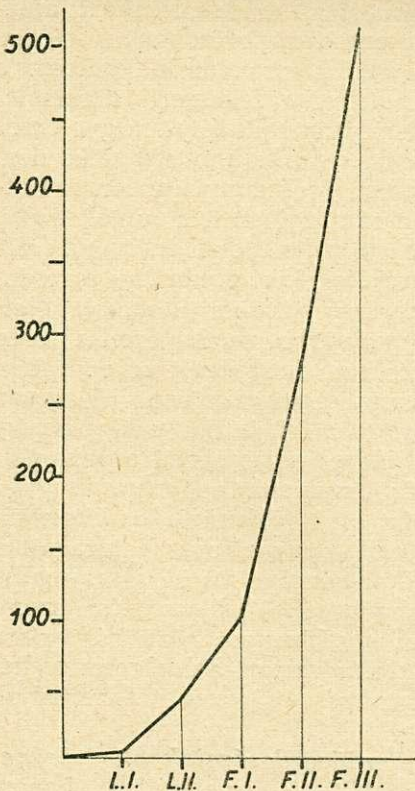
A teljesítésre nézve hasonló adatunk sajnos nincsen, de a globális adatok összevetése azt mutatja, hogy a szerfakihozatal ténylegesen elért mértéke fafajonként nem különbözik lényegesen a tervezettől. Célszerűen kiegészítik a táblázat adatait a 3. sz. táblázatban foglaltak, s ezeket a grafikus ábrázolás a főbb fafajokra nézve még szemléletesebbé teszi.

Rönkök minőségi megoszlása 1955/56 évben

Összesen

Fafajonként

ezer m³-ben

A kevés jól ápolt, vágásérett faállományunk teljesítőkéességének ismeretében megállapítható, hogy a véghasználati szerfakihozatal mértéke a főbb fafajokra nézve túlságosan alacsony. Például a bükkanyagának rendkívüli sokoldalú felhasználása a tervezett országos átlagnál lényegesen magasabb szerfakihozatal elérését tenné lehetővé. A 45%-ot egyedül a túltartott állományok kitermelése indokolhatja. *A feltárás fokozásával a túltartásnak meg kell szűnnie*, a beteg, rossznövésű egyedeket pedig céltudatos előhasználatok során magunknak kell időben kiszednünk. Legkevésbé kielégítő a nemesnyárok és a tölgy szerfakihozatala. Jól ápolt nemesnyárasok véghasználatban 80—90%-ot is adnak. Hogy ez hazai viszonyok között is elérhető, mutatja az, hogy a Sárvári Erdőgazdaság 77, a Mecseki 71%-ot tervezett meg. E rendkívül sok változatú fajaj esetében igen fontos a származás kérdése, a megfelelő termőhely biztosítása, gyors növekedése pedig fokozott mértékű ápolást követel. Feltétlenül meg kell oldanunk mielőbb a nyesés kérdését, mert ez a magas értékű rönkanyag termeléséhez nélkülözhetetlen. Lehetetlen, hogy a „magyar ezüst” hazájában ne lehessen néhány száz alumíniumlétrát gyártatni az erdőgazdaságok számára. A tölgy 47%-os kihozatala szintén rendkívül alacsony. Ez csupán azzal magyarázható, hogy tölgyeseink nagy része — kocsánytalan esetében 60%-a — sarjeredetű, legtöbbszörre elegyetlen, s ezért idős korban vagy túlzottan ágas, vagy a túlsűrű állás miatt koronátlan és kiritkulva felgatyásodik. A sarjeredetű pedig görbe és beteg. Tölgyeseink rossz nevelésére mutat a rönktermelésen belül a minőségek eloszlása is. A grafikonon jól látható, hogy mennyire alatta marad ebben a bükknek, sőt még az összes rönkanyag választékmegoszlásánál is rosszabb képet mutat. A nemes nyárok tízszeresen alacsonyabb össz mennyiség mellett ugyanannyi lemezipari rönköt szolgáltatnak, mint a tölgy. Feladatunk a tölgynevelés terén az alsó szintek időben való kialakítása, megfelelő korona képzése és főleg a sarjeredet következetes felszámolása mindenütt, ahol erre a lehetőség megvan. A magaskőrös kihozatali arányát a zalai és hozzá hasonló, nagyrészt elegyetlen és sarjeredetű állományok rontják. Az orvosság itt is hasonló, mint a tölgnél. Viszonylag magasnak egyedül a cser szerfakihozatala látszik. Túlzottan sok a beteg cserünk. Erdőművelési módszereivel és feltételeivel még nem foglalkoztunk eleget. Mindenekelőtt ezért ezeket kell tisztáznunk.

Erdőművelési téren még sokat tehetünk és sokat is kell tennünk a szerfakihozatal fokozása érdekében. Eredményt a gyorsannövő fafajokkal korábban érhetünk el. Ez azonban csak több évtizedes távlatban lesz kimutatható, pontos mértéke előre vajmi nehezen határozható meg.

Összefoglalásul megállapítható, hogy a megtermelt faanyag gazdaságos kihasználása terén a felszabadulás óta örvendetes fejlődést értünk el, s ebben nagy része az ipari igények leszállításának volt. A kitermelés színvonalának további emelése főleg a szerfaválasztékok minőségének javítását eredményezheti, lényeges mennyiségi fokozást csak erdőművelési úton érhetünk el. S ez erdőgazdaságaink soronkövetkező feladata.

